Ann. X. | Romae, Kal. Iuliis MDCCCCVII | Num. VII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

SEMEL IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 4,80; ubique extra Italiam Lib. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in commentarii operculo Lib. 0.10 pro *unoquoque centimetro quadrato*.

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud Gebethner et Wolf — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie, 15.

Apud "Kronika Rodzinna" — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN ANGLIA

Apud Burns and Oates — LONDON W. 28, Orchard Street.

IN GERMANIA

Apud Fridericum Pustet S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ. — RATISBONAE in BAVARIA.

IN CANADA

Apud Librairie Granger Frères — MONTREAL 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

Ex Germania.
De re litteraria apud Subalpinos.
Quid rhetoricae tribuendum sit in Dionysii Halicarnassensis historia. (Specimen).
Francisco Della Corte Cavensi medico illustri anno quinquagesimo a quo in athenaeo Neapolitano laureae honore decoratus est.
De familiaribus Indorum moribus in Americis.
Haganus de pace conventus alter.
Colloquia latina. - Lusus velitaris.
SS. D. N. PII PP. X Iubilaeum sacerdotale.
Ex SS. Congregationibus Romanis sententiae novissimae selectae.
Diarium Vaticanum. - Coram SSmo admissiones. - Pontificiae electiones. - Vita functi viri clariores. - Varia.
Annales: - Gallicae seditiones. - Regales feriae. - Lusitanorum discordia. - Orientales tumultus. - Haganus de pace conventus alter. - Pacis novum foedus.
Publici per Orbem coetus legibus ferendis.
Per Orbem.
Librorum recensio.
Libri recens dono accepti.
Aenigmata.

In tertia operculi pagina:

ZENO - Tragoedia Iosephi Simonis Angli. (Passim retractavit hodiernisque scenis aptavit L. F.).

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCVII

Ann. X. ROMAE, Kal. Iuliis MDCCCCVII. Num. VII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS: In Italia: Lib. 4,80 — Ubique extra Italiam: Lib. 6,25, Doll. 1,25, Sch. 5, M. 5, Rubl. 3, Coron. 6,25

SEMEL IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR. ARISTIDES LEONORI, eques. ROMAE - Via Alessandrina, 87.

EX GERMANIA

Quum hodiernae Germanorum felicitatis inquiruntur causae, non semel accidit ut praecipua eorum vis in exercitu et classi palam manifesta tantum computetur; reliqua vero laborum, commerciorum, litterarumque facinora praetermittantur, quibus tamen factum est ut altissimum hoc fastigium, quod videmus, Germanica fortuna attigerit. Neque enim exercitus neque classis esse sine pecunia possunt, neque pecunia ulla absque labore comparatur, neque multa agmina nisi ex populo frequenti deliguntur, neque frequens populus denique multis absque opibus alitur.

Prosperitatem igitur Germanicae terrae nostrae primo oculi intuitu viae ferreae ostendunt, eius quae per terras late multiplicantur. Ut enim primo tempore aegre admodum et quasi legis vi coacti cives suos quisque per agros ferreis tramitibus sternendis dabant viam, ita paullatim habita privatae necessitatis ratione atque commerciorum utilitate comparata, ad eos quocumque deducendos libentissimo concursu, rustici et oppidani, urbanique ac suburbani incolae contulere manus et opes.

Prima huiusmodi via a Francoforte urbe usque ad Norimbergam anno MDCCCXXXV aperta est: duobus inde annis a Saxonis ad Borussos, Berolinum inter ac Dresdam altera patuit, ac statim alia deducta est Berolino ab urbe Postdam usque. Decimo vero inde anno collegium est conditum, quod a ferreis viis nomen accepit, cuius moderatores quantum in rem laborem quantamque pecuniam contulerint, enarrabit nemo. Eos sequuta varia quidem Germaniae regna suas quaeque per terras ferrea ducere itinera instituere, quod plane facinus publico aere atque publica utilitate ad nos usque exercent. Quamobrem inter summos totius imperii magistratus ferrearum viarum curator maximus hodie adest.

Publica vero haec gestio non sine multo tum singulorum civium, tum totius imperii utilitate exercetur; nam et itinerum pretium mite, et commodae vehes, et ingens reipublicae lucrum. Quibus plane modis contigit ut ferrearum viarum tramites novissimis hisce lustris incredibili fere facilitate fuerint multiplicati, idque longe magis quam aemula in Gallia et in latissimo quoque Russorum imperio acciderit.

Ferreis sic auctis viis, fluviales quoque multae et auctae, et innovatae et dilatatae sunt. Utraque enim via augendis commerciis inservit, ac uterque negotiorum modus invicem perficitur. Res enim, quas deferre nimia velocitate haud praestat, minori pretio scaphis et navigiis per flumina transferuntur, atque facilius per omne anni tempus commercia dividuntur, quae ducere simul uno eodemque tempore non liceret. Pretiosae ideo magis merces et quae mora corrumpuntur vaporitrahis; viliores vero et magis duraturae navigiis commutantur. Multiplicantur ideo naves quae lateres, petras, ferrum, ligna aliaque huiusmodi deferunt, adeo ut tum per officinas urbium, tum per oppida huiusmodi res multo minoris veneant, quam si curribus vapore actis traducentur.

Germanicos si dinumerare velim rivos longissimum sit, nec locus in praesenti huic enumerationi haberetur. Sed rivum seu flumen memorare operae praetium est, quod deducetur Aussig ab urbe, per Bohemorum terram omnem, Vindobonam usque ad Danuvium flumen, quo plane opere peracto nemini praedicere licet quale Hamburgensis portus augmentum erit futurum, qui non modo oceanicum commercium accipiet, verum etiam omnes merces et negotia, quae Vindobonam ad urbem, per Danuvii aquas ex ultimo Oriente, nempe e Syria, e Graecia atque e Russia mittuntur.

Hac itaque via merces gentium mediam quae Europam incolunt orientis litora facillime attingent, atque Asiam illam, per quam aes Germanicum nova iam ferrea itinera deducit.

Nemo inde mirabitur commerciorum pretium, quod Germani et cum finitimis populis et cum maxime dissitis commutant, novissimis annis citissime esse multiplicatum, atque centies iam centena millia libellarum pluries vicisse, quum vix tricies Gallica commercia id potuerint. Ipsaque modo exorta commerciorum gravis perturbatio, quae tantum per Germanicas urbes metum diffudit, civium patientia et constantia devicta evanuit, iamque ad nova iterum augmenta imperii opes crescere videntur. Id vero maxime contigit in commerciis quae cum finitimis Russis Germanorum populi habent. Nihil enim in Russia venit, quod Germanum non sit, sive machinae, sive chordae, sive vitra, aliave huiusmodi, ita ut Russorum omnis supellex inter Germanos fabrefacta videatur. Simile aliquid contigit in Suetiis, in Norvegis, et in Danis, ubi et saccarum a Germanis expolitum infertur, et Germanicis opibus aquarum fluctus in electridis vires commutantur, et Germanicae mercatoriae sodalitates passim et ubique conduntur.

Nec in Belgis, aut in Austris, vel in Helvetiis alias res sese habet; quinimo ipsa Anglorum commercia per orbem late diffusa alacri hoc Germanorum labore multa per loca vincuntur.

Hisce tamen ausibus non aequa semper neque eadem arrisit fortuna. Multa enim, primo praesertim tempore, facinora vana evaserunt, multa incassum inita, neque pauci ferme cives hos inter ausus bona amisere sua, aereque obruti alieno, alio migrare coacti sunt ac patriam linquentes in Americam vel Asiam lares penatesque deferre. Quamobrem annis praesertim MDCCCLXXXI-LXXXVI, septuagies Germanorum millia alienas in terras emigrarunt; idque primum in Americam septemtrionalem, modo vero et in Brasiliam et in Africam.

Brevi vero, aptis legibus a reipublicae magistratibus latis, tantus emigrantium numerus paullatim est imminutus feliciter; timebant enim ne, multitudine populi imminuta, haud satis essent cives qui ad legiones vocarentur. At Germanorum vis adeo late diffusa, quantum in imperii fortunam incrementum per commercia attulerit haud facile dixeris, atque eorum praesertim opera factum est ut late per orbem Germanici commercii viae sint facillime multiplicatae. Quae non ultima adauctae semper eorum fortunae ratio effecta est.

R. M.

DE RE LITTERARIA APUD SUBALPINOS

Si quis velit res subalpinas praeteriti nuper saeculi vel leviter in mentem revocare, iam illud in promptu est, litteras ingenuas apud nos ineunte saeculo ab exiguis profectas initiis, primo crescere, et paullatim, adnitente praesertim Carolo Alberto rege, ad summum perduci. Iuvabit propterea paucis in medium proferre quidquid regis huius munificentissimi suffragio cautum fuit, ut hominibus, bonarum artium studiosis, via ad litteras arripiendas facile muniretur. Res longa est ac difficilis hic memorare, quibusnam casibus, primo sub externo Gallorum dominatu, ac deinceps post regum in urbem principem reditum, rerum novarum suspicionibus iactati fuerint quotquot mansuetiores musas excolerent. Et quamvis omni tempore, Deo adiuvante, complures magno viri ingenio extiterint, pauci tamen, nec equidem prudentiores, se se ad scribendi munus conferebant, nescio quo fato abstracti. Et ipsi aridi, inepti, horrido quodam stilo adstricti, ad ceteras Italiae regiones minime pervenire contendebant.

Dionysio autem, utpote rerum scriptori, ne romano quidem — quod vel magni momenti est, si quis animo meditetur, quantum intersit operis ut auctor evigilet in eo suosque patrios, ut ita dicam, sensus afferat, cum aliena evolvens, tum prae se referens quod enarraturus sit — nulla erat potestas ab historiae ordine declinandi, et plurima dicendi quam quae in fontibus usurpatis repperisset! Sequitur ut in hoc genere mendosus fiat, in eorundem fere verborum ac sententiarum assiduitatem incidat, sui saepe mentionem iniiciat, sub specie rerum plane exponendarum, enunciatisque redundet otiosis ac futilitatis plenis.

❋

Hic fortasse dixerit quispiam, non historiam scripsisse Dionysium, sed potius de plurimis disputasse rebus ad priscos Romanorum mores et instituta pertinentibus; non unam suscepisse mentem voluntatemque quo spectaret ordinate veniendi, sed potius e variis collegisse fontibus quidquid sibi probaretur. Neque fallimur, si ea quae sunt in prooemio — Dionysius enim, aliorum more, quid de argumentis historiae sentiat, exponit, utrum idest tractanda sint turpia ac parvi pretii, an optima magnique momenti — brevi consideremus, in quo se suo operi talem formam dedisse affirmat: « ἵνα καὶ τοῖς περὶ τοὺς πολιτικοὺς διατρίβουσι λόγους, καὶ τοῖς περὶ τὴν φιλόσοφον ἐσπουδακόσι θεωρίαν, καὶ εἴ τισιν ἀόχλήτου δεήσει διαγωγῆς ἐν ἱστορικοῖς ἀναγνώσμασιν, ἀποχρώντως ἔχουσα (ἡ πραγματεία) φαίνηται » (1).

Nihil mirum igitur si, eodem in libro, de legibus perfuse disserit, quomodo de lege aliquid derogatum sit, quomodo contionem advocaverint consules et comitia fecerint; de servitute, quomodo servile iugum a cervicibus deiectum sit et plebs dominationem refregerit; de uniuscuiusque rei causis et consecutionibus, de moribus corruptis, quanam ratione illa aetate virtutes parvi pendantur; de sacris, quomodo priscae gentes confecerint ea diisque supplicia decreverint; de nundinis, de festis, de fabulis, de ludis, de carminibus triumphalibus, ceterisque notionibus. Quin etiam, eo loquacitatis procedit, ut quaestionem quoque attingat animusne omni admixtione corporis liberatus dissolvatur, an, quum discesserit, praescriptum per intervallum supersit; nonnullaque saepe nomina velit enodare, in quibus tamen multum peccat!

(1) V. *Prooem.* VI.

(Ad proximum numerum).

Rerum expetendarum tria sunt genera; nam est quiddam quod sua vi nos alliciat ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate: quod genus virtus, scientia, veritas est; aliud autem non propter suam vim et naturam, sed propter fructum atque utilitatem petendam: quod pecunia est; tertium est ex omnibus partibus iunctum, quod ex sua vi et dignitate nos inducit, et prae se gerit quamdam utilitatem, quo magis expetatur, ut amicitia, bona existimatio.

CICER. *De invent.*, II.

FRANCISCO DELLA CORTE

CAVENSI MEDICO ILLUSTRI
ANNO QUINQUAGESIMO
A QUO IN ATHENAEO NEAPOLITANO
LAUREAE HONORE
DECORATUS EST

Haec quam caelesti niteat frons lumine cernis,
Quanta fides placido, lector, in ore cubet?
Est medici vultus pietate insignis et arte,
Patria quo tellus auspice celsa petit.
Est aetate gravis, minime sed mente senescit;
Circum illi risus spesque iocusque volant.
Felix ingenio, praestans sermone videtur
Esse senex, Colophon quem super astra tulit.

Scit quibus aegra modis et curis membra leventur,
Et vivus volitat grata per ora virûm.
Morborum causas attente inquirere mavult
Ac prompte variis apta parare malis,
Quam male sorte frui quae multis praetulit ipsum,
Ipsum cui larga donat amica manu.
Fungitur officio decies iam quinque per annos,
Infirmos iuvit, sedulus arte iuvat.
Quod si quemque facit vitae experientia doctum,
Nostro quis medico doctior esse potest?
Expellens morbos, non aurum, poscit amorem,
Divino Coo non minor Hippocrate,
Qui ne desereret pollutam Palladis urbem,
Persarum renuit munera magna duci.
Cum Boreas spirat, Phoebus cum concremat orbem,
Tempora contemnens, itque reditque viis.
Est ubicumque dolor, bonus ut Podalirius olim
Helladis agminibus, fert miseratus opem.
Iure igitur, cives, illi solemnia fiunt,
Urbis qui solus robur et alma salus.
Finxerunt veteres vigilantia numina gentes
Quorum munus erat cuncta levare mala.
Imbuit a Medis Alcidis ad usque columnas
Victima Mercurio caesa cruore focum,
Servavitque dei serpens Epidaurius aram,
Pharmaca cui curae, non violatus avis.
Hos inter sanctos, probitatis candida imago,
Te pono, laudis tactus amore tuae.
O salve, natale solum te laudibus ornat,
Cui prodesse dedit tot medicina modis.
Te Cava concelebrat, quisquis te diligit ultro,
Indigetem patriae tempus in omne vocat.
Salve cui placuit chartis incumbere doctis
A teneris, durum quem stimulavit opus.
Non est angustus studioso terminus aevi
Virtute insigni, nobilitate viro.
Non hominis dignum est vitam succumbere fato,
Cui Deus infirmis robora ferre dedit.
Sis igitur laetus, longaevus, docte Machaon:
Corporis, ut mentis, sit vigor usque tibi.
Intersis multos - nobis nil dulcius - annos,
Ut liceat verbis ora tenere tuis.

Scrib. Salerni, Kal. Iun. a. MDCCCCVII.

M. GALDI.

DE FAMILIARIBUS INDORUM MORIBUS IN AMERICIS

HOMINUM peculiare hoc genus quod Europaei primi, Americae qui littora occupavere, constantissime et acerrime expugnarunt, cuius deinde in terras multam nigritarum multitudinem servorum induxere, quorum postremo divitias Sinenses ipsi, turmatim immigrantes, diripere certatim modo contendunt, meliori sane fortuna dignum exstitisset.

Licet enim vetusta gens suis expers culpis non sit, multa tamen eorum moribus laudanda proferuntur, quae ne nostra quidem imitatione viderentur indigna. Primum enim inter tentoria tribus vel inter casas furti aut rapinae metus est nullus. Eorum enim ostia nec seris, nec clavibus munita sunt. Modo nec domesticas inter septa varia loca parietibus dividuntur, sed patet omnibus aditus libetque singulis singulorum gesta explorare. Quae quidem publice quodammodo vivendi necessitas, quantum ad singulorum mores emendandos et continendos et confirmandos valeat non facile dixeris. A pueritia enim americanus Indorum puer fit legis observator fidelis, ne videlicet animadversione dignus censeatur, neve poenis a patre decernendis multo cum dedecore occurrat. Augetur contra laudis cupiditas et aemulationis studium inter fratres, qui omnibus quidem modis invicem decertant, ut coram patre et senioribus validiores et meliores videantur. Habitus autem sive consuetudo ita effingitur eos inter incolas passim, ut quisque sua omnia gesta accurate et attente perpendat, et nonnisi post maturam deliberationem aliquid agat. Quamobrem incolae quamvis rustici miram in omnibus videntur redolere gravitatem et agendi dignitatem insuetam praestare.

Est tamen in tentoriis omnibus vetustissimo ex usu cuivis ex familia locus addictus, ita plane ut sit certus matri, certus avo, certus patri angulus, sit filiis filiabusque, sit advenis et hospitibus decubitorium una semper eademque lege relictus. Ignis enim medius ardet, ostium orientem in solem patet; contrarium autem ad parietem hospitibus paratum semper stratum est. Prope ostium vero hinc et inde filii et filiae seorsim requiescunt; illi enim patri, hae matri ministrant. Pueri nimirum docentur equis et armis intendere, puellae vero

Verum, adventante Carolo Alberto, qui ob singularem virtutem cognomento est dictus *magnanimus*, omnia apud nos in melius conversa sunt, et liberaliores doctrinae, quae antea pestilenti quodam sidere veluti afflatae conticescere videbantur, vehementius excoli coeptae sunt.

Prudentissimus enim princeps, militiae pariter ac domi clarus, omne disciplinarum genus instaurare cupiens, nedum suos ad studia muneribus honoribusque adlexit, sed etiam doctissimos undique viros, maximis propositis praemiis ornamentisque ad docendum in magno athenaeo Taurinensi invitavit.

In primis memorare placet quibus laudibus et quo munere decorarit Carolum Bottam, qui patrum nostrorum temporibus, tam eleganti forma atque amplioribus imaginibus post Guicciardinium usque ad suam aetatem Italorum historiam exaravit, et innumerabiles rerum conversiones, et civium virtutem, et eventuum varietatem, ut cum ipso Tito Livio decertare videatur. Sapientissimus princeps hoc unum, tot beneficiis suos cumulando sibi proposuerat, ut Augusta Taurinorum, sui regni caput, inter Italiae civitates, recentiore cultu atque monumentorum elegantia adnumerari digna tandem haberetur. Et quae olim, renascentibus in Italia litteris, domus Medicaea Florentiae composuerat, eoque nomine maximi apud omnes gentes habebatur, alacriore animo adgressus perficere nitebatur.

Omnium tunc disciplinarum studiis instauratis, et magisteriis auctis, archigymnasio Taurinensi ampliorem dignitatem conciliavit. Expolitissimis pictoribus munus concessit res ab atavis suis egregie gestas in aula pingendi. Quamobrem omnis regia elegantibus picturis subito renidet. In media urbe, in splendidissima area, cui est titulus Caroliniana, ex templo S. Carolo dicato, posita est equestris statua Emmanuelis Philiberti, qui anno MDLVII Galliae fines ingredi non dubitavit, sub stipendiis Caroli V imperatoris, castrisque positis ad Augustam Veromanduorum, IIII Idus Sextiles maximo praelio fortissimas Gallorum copias penitus profligavit, ipsumque hostium ducem in potestatem suam redegit. Quo facto, omnes intelligentis ingenii viri, hanc opportunitatem nacti, maiore animo, ad probata iam sibi antea studia contulerunt. Praesertim vero, quum pacis diuturnitas otium confirmaret, nemo fere laudis cupidus adolescens non sibi ad musas acrius colendas studio omni enitendum putavit.

Haec vero aetas, quam auream iure meritoque adpellaverim, magnum ingeniorum fructum edidit, qui, improbo labore litteras coluerunt, atque uberrimam doctrinae segetem haurientes, eam cum civibus facile citra invidiam communicabant, sed, prae ceteris, eloquentiae nostri studebant, quae populari imperio maxime dominatur.

Namque omnes, qui de re publica iudicare tunc poterant, animo iam facile praesagiebant mox nova tempora oritura esse, quibus princeps et populus, res olim dissociabiles, ad rerum gubernacula advocari, atque in unam simul potestatem coalescere possent. Tunc elegantissimus litterarum ornatus fuit, et praestantissimi oratores, poetae atque historici exstiterunt, qui subalpinorum nomen apud omnes gentes renovarunt.

At nova rerum italicarum fata subito exorta regem alio verterunt. Antequam vero ad Insubriam cum exercitu pugnaturus pro libertate adversus Austriacos proficisceretur, Pio IX Pontifici Maximo se, sua suosque confidentissimo animo tradere voluit. Constat enim apud omnes an. MDCCCXLVI Pium IX, Pontificem Maximum renuntiatum, imperium sacrum suscepisse incredibili Christiani Nominis laetitia. Ad haec, quum animum temporibus parem in pectore gereret, regnum vix auspicatus, a motuum civilium oblivione, clementiae laude inclarescens, ab omnibus feliciorum saeculorum restitutor salutabatur.

Eodem fere tempore, adsurgentibus in Austriacos Insubribus, Carolus Albertus magnae animae prodigus, Ticino traiecto, omnibus rebus in regno interruptis, se in casum irrevocabilem dedit. Tunc universa Italia, in eum admiratione perculsa, et veluti sui iam iuris et mancipii, illud magnanimo Principi Horatianum de Augusto aptari voluit:

> . . . . *solus*
> *Res italas armis tuteris, moribus ornes,*
> *Legibus emendes* . . .

Dolendum sane quod fortissimus princeps, post aliquot victorias de hostibus relatas, inferior armis animoque tamen firmus discesserit. Quo facto moerori cedens, regno abdicato, atque inter suorum lacrimas, voluntarie in exsilium profectus, apud Portum Calensium in Lusitania, memorabile inconstantiae rerum exemplar, aeterna unice spectans, omnibus flebilis, sanctissimisque religionibus rite perfunctus, vitae finem placide adspexit.

Haec erant in medium proferenda, quo melius quisque mente adquirere posset, quae primum sub imperio Caroli Alberti, a Subalpinis sunt facta, et quae in posterum, ipso suadente, perfecta esse vidimus. Haec sum breviter scripturus. Ut autem tu, candide lector, hanc tenuem litteratorum subalpinorum narrationem aequi bonique facias, etiam atque etiam rogo.

SUBALPINUS.

Quid rhetoricae tribuendum sit in Dionysii Halicarnassensis historia

(Specimen)

HAUD dubium est quin dionysianum dicendi genus fusum sit, non expeditum et facile currens, ideoque satietatem quamdam in lectorem inducat. Quod si meam datur sententiam explicare, rerum veterum memoriam calamistris quasi Dionysius videtur inussisse, utpote qui nimis a siccitate orationis absit.

Quid enim opus est verborum ubertate et copia, sententiarum apparatu, frequenti digressu, huiusmodique pigmentis ac fuco ad res gestas litteris mandandas? An credimus has lenocinio sermonis egere ut magis veritatem attingant, aptius temporum ordines et loca effingant, arctiusque legentium animos alliciant? Minime quidem, si tecum perpendas historiam non rhetoricae in partem venire.

Attamen Halicarnassensis rerum scriptor historiae leges plerumque perfringit. Nam flores orationi aspergit, e rhetorica — quod in primis fugiendum est — libenter mutuatur, veteres novasque res coacervat, multum in eas inducit colorem, suos homines praeter modum extollit, priscam romanam gentem laudibus efferendo, non semper doctus et intellegens rerum aestimator.

Quin etiam sese contorquet, ut novas belli pacisve rationes inquirat, nova mentis cogitata eloquatur, aequis oculis supervacanea aspiciat! Quid mirum, si duces in acie verba pronuntiant exaggerata altius oratione, potius quam animos militum accendunt ut contra hostes congrediantur? Quid mirum si, dum in magno discrimine domi res vertitur, exardent in foro concertationum plenae disputationes, quas sibi cogitatione Dionysius depingit, utrum pax anteponenda sit bello an bellum per fetiales indicendum? Quid mirum, si continuo a tribunis vel a consulibus de uniuscuiusque civis officio disseritur, de inimicitiis cum urbis principibus, de utilitate concordiae aut discordiae detrimento, quadam gravitatis ostentatione, tamquam si historici sit de vita et moribus concionari?

Ut pictor qui, suis viribus materiam aequam non sumens, tabulam effingit figuraeque multifariam evertit ambitus, quum satis suo exaggerandi ingenio indulgeat, nulla paene servata regula; sic Dionysius, copiose scribendi avidus, romanarum antiquitatum fines praeterit, temporum rationem saepe non servat et notat, nonnullosque per errores labitur.

Ex hoc facile intelligimus cur in undecim libros extenderit quae Livius in tres contrahit! Quot enim verbis patavinus scriptor non eget! Quot argumenta strictim acriterque hic attingit, quantaque ingenii celeritate!

Scimus profecto quanam ratione possit auctor in rhetoricam dilabi, in illud idest vitium quod — prope dixerim — intellectum cogit veritate aberrare, quae non sentiat exprimere, in sermone affectare cultum, praesertim quum in rebus versetur commenticiis, quamquam non possumus quin in huiusmodi dicendi genus invehamur.

At Dionysius qui vult rerum scriptor dici, qui in historia scribenda potissimum veritati prospiciendum monet, quum sit veritatis cognitio doctrinae prudentiaeque principium, non satis videtur suis principiis stetisse. Nam in opere quod *Archaeologia* inscribitur, cuius e viginti libris decem tantum integri ad nos pervenerunt, turgido narrat ore, multisque pigmentis ad rhetoricam pertinentibus, quae vel maxime impediunt quominus narratio dilucida sit et facile currat. Quod si verum dicere volumus, is auctor veterum romanarum rerum memoriam studet conficere eodem fere consilio, quo Vergilius suam Aeneida canit. Sed hic est locus: quantum enim differt inter ambos!

Vergilius est quasi effector materiei, quippe poeta summus latinique epos princeps: suis in manibus fama rerum mirabili modo conficitur, concinnis expolitur versibus, quum is, nullo adstrictus vinculo, libere possit comminisci liberrimeque mentis fervorem in carmina effundere....

Paul. — Experiendum est. Sortiamur quis commilitones prior eligat.

Petr. — Fiat. Nummum in altum eiaculare.

Paul. — Utrum mavis faciem? Pronam an supinam?

Petr. — Euge! secus accidit: facie signatum latus pronum cecidit, et mihi ex sententia: mea est optio. Guilelmum mihi primum assumo.

Paul. — Contra statuo Robertum.

Petr. — Noster erit Iosephus.

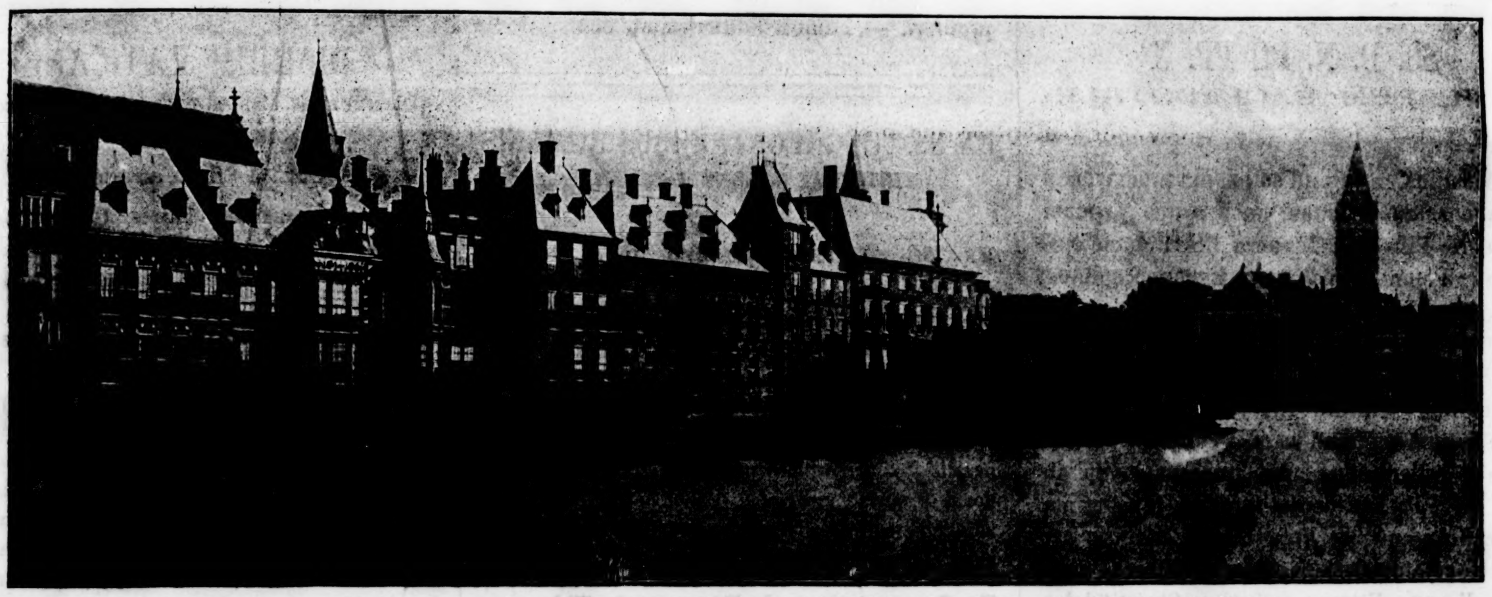
Paul. — At meus sit Adrianus.

Petr. — Friderice, accede ad nos.

Paul. — Vah! tu etiam, Aloisi, superes? Quid te occulis? Te maxime cupio.

Petr. — At ego te, Philippe: praesto sis.

Paul. — Nec Ioannes aspernendus est; veniat!

Binnenhof aedes et lacus Vyver, Hagae.

PETR. — Commilitones, horum uter est pedibus celerior?

IOSEPHUS. — Thomas longe est celerrimus.

PETR. — Accedat huc.

PAUL. — Tu, Mari, mihi es novissimus; sed non eris in cursu; te novimus.

PETR. — Priusquam lusum auspicemur, promulgentur huius certaminis leges, ne quis harum ignarus noceat forte fortunae, quum prodesse voluerit.

PAUL. — Recte mones.

PETR. — Lex prima: Intra castra quivis ab hostibus et ante et post excursiones tutus esto. — Secunda: Qui prior ad lacessendum hostem e castris procurrit, eum si forte quis adversarium insequens attigerit, captivus in hostiles carceres adducitor. — Tertia: Tantisper captus apud hostes persistito, dum eius commilitonum aliquis manum extensam aut aliquam vestis ipsius partem attingat: tum ad suos liber ei reditus esto. — Quarta: Hostis nullum ex hostibus, praeter eum qui ante se proxime e castris egressus est, legitime capito. — Quinta: Si, dum fiunt excursiones, cohors altera stativa sua ab omni praesidio vacua relinquat, iure ab hostibus occupantor. — Sexta: Interceptis castris aut virtute aut dolo, item captis universis, victoria parta esto. — Septima: Si qua controversia inciderit circa lusum, locus detur disquisitioni. Interim, ne qua fraus interveniat, omnes pariter a lusione abstinento. His legibus standum est cuilibet.

Paul. — His legibus inchoemus. Verum assignanda prius utrique cohorti castra et carceres.

Petr. — Nihil magnopere refert utro loco figamus castra: tibi, Paule, eligendi optionem defero.

Paul. — Quoniam defers, accipio. Nos ad hanc columnam stationem eligimus.

Petr. — Nos ad illam ex adverso arborem castra locabimus. Carcer esto noster istaec columna tertia.

Paul. — Noster porro istaec ianua.

Petr. — Videtis, ut aequali spatio carcer a stativis vestris absit ac noster a nostris.

PAUL. — Nihil admodum est discriminis.

PETR. — Sane aliquot passuum intervallo videtur propior: tamen ex hoc tibi largiar.

PAUL. — Sit ita. In stationem quisque suam se recipiat, bonisque rem avibus ordiamur.

PETR. — Heus, Ioseph, primus hostes lacesse; tu, Philippe, subsequere. Vos, observate periclitantes.

PAUL. — Quo simul omnes ita proruitis? Vicissim excurrite.

PETR. — Thoma, tu fer suppetias Guilelmo; periclitatur. Accelera... Quid hoc rei? Captivus e nostris primus abducitur.

THOMAS. — Eum brevi in libertatem vindicavero.

ADR. — Age, Guilelme, mea tu praeda es: carcerem subi, heic consiste.

GUILELMUS. — Variat et mutat vices fortuna.

ALOISIUS. — At ego Philippum apprehendi, nec vult sequi in carceres.

PHIL. — Tetigistin' mei quidquam?

ALOIS. — Tetigi vero.

PHIL. — Nego enimvero.

ALOIS. — Non ego tuum a tergo thoracem attigi?

PHIL. — Non, quod senserim.

ALOIS. — Proxime aberat ut manu te sisterem.

PHIL. — Non tibi assentior.

ALOIS. — Quid altercatione est opus? Spectatores consulamus.

Phil. — Placet: illorum stabo iudicio. Adriane, exquire.

Adr. — Quid censetis, spectatores? Nonne Aloisius a tergo Philippum ad vestem attigit?... Aiunt universi attigisse.

Alois. — Sequere huc, age ad carcerem.

Petr. — Tandem et vos primi lacessite: nos identidem excurrimus.

Paul. — Euge, Petre, hac me insequere.

Petr. — Haud feres impune; non effugies.

Thom. — Philippe, tu ad captivos advigila, ne quis eos inopinato liberet.

Frid. — Dixisti in futurum? Captivos enim reduco.

Marius. — Fit ab adversariis nobis iniuria: peractis excursionibus suis non revertuntur in campum. — Roberte, legatus ad eos accede: ludant legitime, vel a ludo desistant; nobis non placent fraudes.

ROB. — Sic fecero. — Heus, heus, o socii, tutone mihi stationem vestram adire licet?

PETR. — Tuto. Quidnam rei est?

ROB. — Nostri mala vos fide ludere asserunt.

PETR. — Quid ita vero?

ROB. — Quoniam intra stativa non regressi cursum repetitis.

PETR. — Id si commissum est, nescio; in posterum cavebitur. Agedum, commilitones, ludum redintegremus. Vivi iam estote: nostra est victoria! — Viden' Guilelme, universos hostes e castris excurrisse? Vacua occupa; sed quasi aliud agens, a tergo incautos circumveni.

IOS. — Meus es, Roberte.

ROB. — Immo, Ioseph, tu meus. Posterior ego statione egressus sum; tu prior.

IOS. — Non desines iurgare?

ROB. — Non ipse desines? Iamiam praeteriens in castra redivi; recens te insecutus sum.

IOS. — Quis vidit? Quem testari potes?

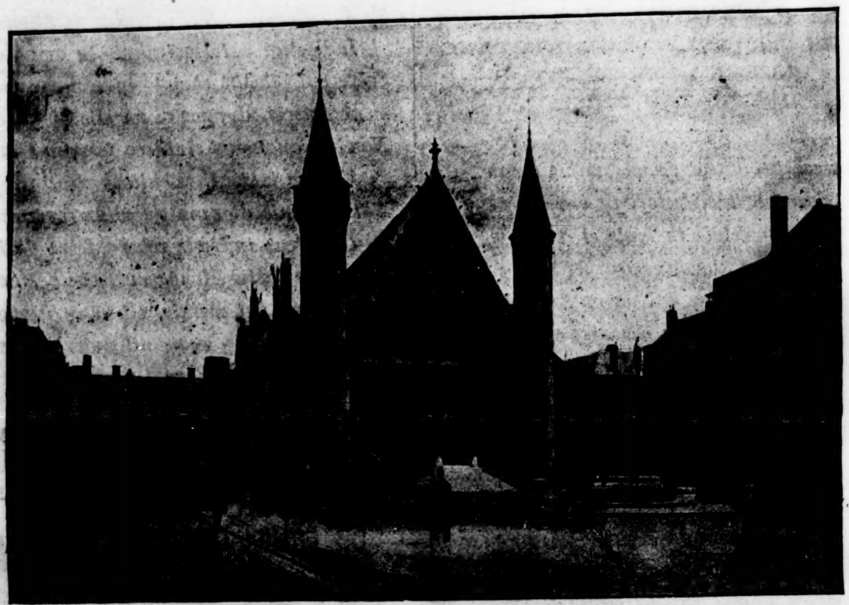
ROB. — Quemvis adstantium.

IOS. — Itane est, Friderice, ut dicit?

FRID. — Ita est; illi proximus aderam.

ROB. — Dolo igitur malo usus est.

IOS. — Dolus an virtus quis in hoste requirat? Abi, sis, ad carceres.

Binnenhof aedium prospectus,
ubi Haganus de pace conventus alter est congregatus.

coquinariae aut textili arti operam dare. Quae omnia adeo constanti lege distribuuntur, ut quisque, vel per tenebras casulam ingressus, varios incolas suis locis sedentes facile inveniat. Non omnes tamen res neque suppellectiles patris in dominium cedunt, sed tum uxor tum nati suas quisque res habent, quibus libere utantur, quasque aut commutent aut venumdent, neque de eorum usu ab uxore aut a liberis rationem expetere licet. Humanitatis peculiares modi in tribubus servantur, idque in ipso accubitu: viri enim talis innitentes sedent, mulieres contra pedibus obtectis id faciunt. Lex autem est ut advenienti seniori vel hospiti singuli ex improviso, non manibus aut lacertis innixi, sed sponte veluti elabentes assurgant, quod non facile aliquis, nisi a pueritia exercitus, perficiet.

Vetat pariter Indica humanitas ne quis hospitem rogitet aut sciscitetur, nisi antea refectum et refocillatum somno et cibo. Prima itaque conversatio de nugis est aut de quisquiliis; mox vero ad negotia fit aditus, quae interdum post biduum etiam suscipiuntur. Indici autem hospites matura aetate plerumque sunt; perraro enim iuniores viri alienam domum ingrediuntur et nonnisi ad cognatorum vel agnatorum domus accedunt. Quum vero quis ex una ad aliam tribus legationis causa venit, maximis tunc honoris significationibus excipitur; at si iunior sit, saepe inde discedit antequam nomen eius aut faciem iuniores ulli cognoverint.

Per Indicas domus denique puerorum magna apud parentes cura est; cum matre enim semper sunt eamque in omni opere adiuvant. Quum vero infantes sunt, assidua matris cura foventur semper. Quum itaque mater deambulatum exit, eos secum in capite defert, vel, si obequitet, ephippio suspendit.

Eorum autem lectulus ligneus plerumque, cui puer variis nodis illigatur, ne ipse axibus sese offendat; supino vero capite semper, ita ut passim depressa cervice Indici videantur. Ne autem puer defleat, non cantiunculis eum mater oblectat, sed peculiari quodam oris sonitu, strepitus illius omnino persimili, quem pinorum comae vento quassatae remittunt. Quando autem quintum aetatis suae diem puer attigerit, sua e gente seniores ad epulas invitant. Senior ex omnibus imponit puero nomen; nonnunquam porro peculiares religionis supellectiles eum prope collocantur; tribus immo nonnullae propria signa eius in corpore describunt, aut legum verba, quae peculiares cuiusque tribus habentur. Ipsa denique calcea, ut praetexta apud Quirites, solemni ritu puerulo quum tempus est, adponuntur. Senior enim e tribu *In-shtà-sunda* selectus, cuius est solemne hoc adimplere, veris tempore paternis ab ulnis puerum suscipit; mater calceolos secum defert, atque tentorium ingressa: — « Peto, senex, — inquit, — meus ut puer calceolos ferat ». Tunc ille pueri capillos colligens eos omnes caedit: mox pedibus calceolos aptat, deinde puerum sustinens brachiis cum eo in orbem sese vertit, eumque paullatim in solo deponit, deum invocans Wakanda, ut ei benevolus fiat, ut pedes eius in terra diu ambulent, ut primos vitae gressus moveat feliciter.

Redeunti vero domum puero pectit comas pater iuxta peculiarem tribus consuetudinem, atque haec iterantur usque ad aetatem annorum septem quotannis. Postea tandem comas libere adolescere sinunt, et puerum ad morem tribus vestiunt.....

HAGANUS DE PACE CONVENTUS ALTER

BINNENHOF in aedibus illis Haganis, ubi iam abhinc novem annos primus de pace coetus a Russorum Caesare coactus convenit, iterum nunc omnium populorum legati sedent nova circa tantum idem argumentum disceptaturi.

At quonam exitu? Varia enim his diebus de re agitata sunt, eoque magis post Austriaci Germanicique gubernii declarationes, se minime participes esse velle disputationis, si quidem legati aggrediantur, de minuendis in singulis nationibus armis; quamquam negandum non est coniecturas huiusmodi longe aliter plerumque a cogitatis evasuras. Est itaque plurimorum opinio eo quaestionem iri adductum ut, nisi plane evolvatur, notabilem tamen ad optatum finem faciat progressum.

Neque absonum a re videtur conventionem an. MDCCCXCIX initam opportune nunc perfici posse tum circa neutrius partis in bello, prouti dictitant, favorem, tum circa subaqueorum armorum usum, tum de officiis consiliorum ad inquirendum deputatorum, tum denique de arbitris lege adeundis.

Quidquid vero futurum sit videbimus; sat hodie erit humanitatis hunc insignem conatum bonis omnibus persequi; quum tamen conqueri haud neglegamus quod hac etiam vice in Hagano coetu legatus illius, qui vere in terris pacis administer primus exstat, minime reperiatur.

COLLOQUIA LATINA

Lusus velitaris [1]

PETRUS. — Heus, heus! Adeste; suntne qui lusu velitari cupiant nobiscum contendere?

PAULUS. — Hic mihi lusus arridet praeter ceteros.

IOSEPHUS. — Et etiam mihi: corpus enim exercet, famem acuit.

ADRIANUS. — Agedum, discurrendo obsonemus famem.

PHILIPPUS. — Immo vero frigus depellamus: totus algeo.

PETR. — Totus aestuabis e vestigio; hoc in ludo te adde socium.

PHIL. — Addam enimvero; eo accurrebam.

PETR. — Bono numero convenerunt sodales: auspicemur.

PAUL. — Nondum; etiam unus deest. Accersam ultimum. Heus, Roberte; unicus desideratur collusor; placetne velitemur curriculo?

ROBERTUS. — Lassus sum ab hesterno certamine....

PETR. — Non meministin' clavum clavo quod aiunt? Age, segnitiem excute.

ROB. — Tentabo tua gratia; aggrediamur.

PETR. — Deamo te ob tuam illam facilitatem. Proximum est ut duces partium eligamus. Quos censetis strenuissimos, socii?

ROB. — Tu, Petre, alterius cohortis dux esto.

PETR. — Quid si tu ipse, Roberte?

ROB. — Non ausim suscipere. Petrus esto.

FRIDERICUS. — Nos Petro Paulum opponimus.

PAUL. — Metuo ne congressus sit impar. Tamen subibo aleam, tametsi Petrus sit cursor velocissimus.

PETR. — Immo tu, Paule, cervum cursu antevolas.

(1) Ex dialogorum libro ANTONII VAN TORRE S. I. Antuerpiae ed. an. MDCLVII — Passim retractavit I. F.

— R̃mus vir Achilles Martini, S. Consistorii advocatus, inter antistites Pontificiae domus refertur.

Vita functi viri clariores.

Die XXVI mens. Maii, Limae in urbe Peruvianae civitatis capite, **Emanuel Tovar,** illius metropolitanae ecclesiae archiepiscopus, Sayan in oppido natus d. X mens. Maii MDCCCXLIV, episcopus Marcopolitan. creatus d. IV mens. Iunii MDCCCXCI, ad Limanam sedem promotus d. XXII mens. Augusti MDCCCXCVIII.

— d. IV mens. Iunii, Iaca-Regali in Siculis **Gerlandus Genuardi,** Iacien. dioecesis episcopus ab anno MDCCCLXXII, Agrigenti natus d. IX mens. Septembr. MDCCCXXXIX, vir sapientia et pietate insignis.

Varia.

Die IV mens. Iunii studiorum Pontificia constitutio pro Italiae Seminariis vulgatur.

ANNALES

Gallicae seditiones.

Gallorum res gravissimo fato agitantur. Vinorum enim productores, qui meridianas civitatis terras colunt, in rempublicam non sine causa insurgere et conserere manus audiuntur. Saccarinae enim omnis mercis imminuto vectigali, saccari pretium ita vilescere oportuit, ut palam omnibus vinum adulterantibus modus illud corrumpendi et fabrefaciendi factus sit. Seditioni principes facti sunt Ferroul, Narbonensis olim curio, atque Marcellinus Albert, populi in comitiis orator; quorum audaciam alii quoque civitatum curiones sequuti, suo sese munere abdicarunt, atque una cum populo coniurarunt nulla iam amplius tributa sese, nisi mutata lege, gubernio soluturos. Deinde in vias et plateas descendentes eiusmodi tumultus fecere, ut opus fuerit militum cohortes mittere, qui tantam iram cohiberent. Minitabantur enim sese turmatim Lutetias Parisiorum profecturos, ut ibi quoque ignem seditionis incenderent. Inter quae vero illud gravissimum contigit, quod ipsa militum fides nutare apparuit; quinimo ex decimaseptima peditum legione integra cohors susceptis armis loco suo abiit et in hibernia rediit. Verum ad meliorem mentem brevi conversi, arma milites deposuere; qui poenae nomine armata manu ad Antibo portum deducti sunt, navibusque in Africanam coloniam transmissi.

Regales feriae.

Haec inter Norvegorum rex et regina ad Gallos visitandos descenderunt, multoque honore excepti sunt. Amicitia enim quae Norvegos inter et Gallos intercedit antiquissima est et viva semper. Paulo post Oscar Sueciae rex una cum regali uxore decimum ab initis nuptiis lustrum celebrarunt. Regalibus hisce feriis omnis natio mira concordia et praeclaro studio consensit; quinimo finitimi ipsi Norvegi, qui recens a Suecia secesserunt suum sibi regem eligentes, veteris regis sollemnia sibi quoque dilecta publica attestatione ostenderunt.

Budae in urbe similes feriae magna pompa habitae sunt ob iubilarem diem Francisci Iosephi, Austrorum Caesaris, qui abhinc annos quinquaginta, Sancti Stephani regali corona praecinctus est. Senem erga regem tum populus tum optimates concordia mirabili sua studia pandidere; maxime autem Episcopi et clerus omnis. Sacrum itaque solemne in cathedrali templo celebratum tanti diei in memoriam rite fuit. Paulo post Vindobonae Elisabeth, uxoris eius piissimae, sicarii ferro crudeliter enecatae, marmoreum signum inauguratur. Adfuit Caesar, et gaudere se professus est quod tam arcto vinculo populum sibi devinctum sentiret.

Modo Mecklemburgensis dux Albertus Ioannes Brunsvickiani ut ducatus sortem regeret interim electus est, atque composita hoc modo ad tempus lis, quae de hac ditione, post obitum Alberti Borussiae Principis, exorta inter Germanicum Caesarem erat et Cumberlandensem Anglicum ducem. Solemniter igitur heic quoque novus regulus cum uxore sua urbem regionis caput ingressus est, quam eo usque reget, quousque pugnantia iura componantur.

Lusitanorum discordia.

Ob dimissos in Lusitania regali decreto populi oratores haud pauci conabantur ut seditiosa populi pars in regem odia et coniurationes commoveret. Neque aberant qui dictitarent optimates quosdam ad Michaelem e domo Bragantia, regnum Lusitaniae iamdiu exoptantem, esse profectos, ut civile bellum compararent. Verumtamen quum Carolus rex regalisque filius Arganil ad urbem profecti essent, ut militum exercitationibus adessent, ex concordi populi militumque plausu apparuit, quid hisce de vocibus sentiendum esset: quae quasi nebulae meridiano oborto sole diffugere visae sunt.

Orientales tumultus.

Gravius factiones flagrant in Mauritania, in Perside, in Sinis. Illic Rohannae tribus in Europaeos nova semper odia movit, dum rex Raisulium contra perduellem principem arma gerit adhuc; in Persia civile bellum regem inter atque fratrem eius ducitur, in Sinis denique Hong-Kong in provincia perduellionum ignis debacchatur. Quamquam postremam hanc rebellionem cito iri perdomitam nuntiant. Mauritana vero quando silebit?

Haganus de pace conventus alter.

Coactus est autem tot inter perturbationes Haganus coetus alter de pace, ac quatuor iam delectae sunt virorum curiae, quae singulas disceptandas res primum examinent et ad trutinam revocent. In hisce Germanica rogatio adnumeranda est de tribunali instituendo, cuius ad sententiam in litibus de praedis maritimis appellare fas sit, et Americana alia rogatio, quae fieri postulat ut gentibus singulis aes alienum subditorum suorum armata vi repetere ab insolventibus liceat.

Pacis novum foedus.

Angli, Iberi, Gallique post foedus Gallos inter et Iaponios de coloniis in ultimo oriente protuendis publicato, aliud sua vice iniere de africanis coloniis defendendis et tutandis quae Atlanticum litus tangunt; quod non sine laetitia, ut novum pacis pignus, omnes gentes libenter audivere.

PUBLICI PER ORBEM COETUS
LEGIBUS FERENDIS

In **Anglia** magis in diem discordia augetur atque aemulatio inter populares oratores atque senatores, cuius exitum nemini adhuc praenunciare fas est.

In **Austria** novorum legatorum auguralis sessio habita est, qua coram ipse Caesar orationem eximiam habuit ut ad pacem concordiamque omnes animos componeret.

In **Bavaria** comitiis universorum suffragio primum habitis, electi sunt maxime oratores populi, quorum plerique Ecclesiae et Fidei favent.

In **Chilena Republica,** novi omnium publicarum rerum gestores et curatores delecti, qui munus suum iam suscepere.

In **Ispania** rogatio de emendando et exercendo iure oratores populi eligendi a domestica rei curatore supremo in comitiis oblata est.

In **Italia** lata ad tempus lex pro examinibus in scholis secundi ordinis; praeterea militares expensae auctae et de laboribus mulierum puerorumque emendatae regulae.

In **Persia** comitia legumlatorum iterum inita hisce diebus fuere, dum pax restituta videtur.

In **Russia,** aucta sensim discordia inter varias oratorum popularium factiones, contigit tandem ut de dimittendis rursus legatis omnibus decretum a Caesare editum sit.

In **Serbia** administrorum collegium suo a munere discessit: rediere tamen ad magistratum omnes, si Protic tantum exceperis.

PER ORBEM

Die XXIII mens. Maii per Sueciam omnem iubilaria sollemnia peraguntur, ducentesima redeunte die, ex quo Carolus Linneus, celeberrimus ille botanicae doctrinae instaurator, vitae lumen adiit.

— d. XXIV ex Transvaaliana regione nunciatur fodinariorum effossorum ab opere desertio, aliquot ante diebus exorta, late cum tumultu ac seditionibus propagari.

— Similia Interamnae ab operariis officinarum ad chalybem pro loricatis navibus efformandum fiunt.

— XXVII Adulfus Retté poeta, « edyliorum diabolicorum » auctor notissimus, post longos animi errores, ad patrum catholicam fidem humiliter redit.

— d. XXVIII legatorum Brunswickianus coetus plenis suffragiis ducatus regentem elegit Ioannem Albertum e gente Meklemburgensi, regnantis ultimi ducis patruum.

— d. XXX Bellogradi moritur Milorad Mitrovich, Serborum poeta nostra aetate facile princeps.

Paul. — Alternis provocemus. Praecursorem emittite etiam vos aliquando.

Petr. — Ultimum emisimus Paulo prius.

Paul. — Salva pace, Aloisius noster iamiam rediit: vix a cursu animam trahit.

Petr. — Quid rixamur? Mari, fac unum curriculum. Videmur hostem metuere.

Mar. — Agam.

Paul. — Tu ad eos una contende, Adriane; sed a fronte, ne ad Marium advertant a tergo insidiantem.

Mar. — Io triumphe! Castra hostilia victor invasi: capti estis ad unum omnes. Paule, quonam afficientur victi supplicio?

Paul. — Dimittantur. Sufficit nobis victoriae gloria.

SS. D. N. PII PP. X

IUBILAEUM SACERDOTALE

A Consilio Centrali ad sollemnia promovenda quinquagesimo redeunte anno a quo primum SS. D. N. Pius PP. X sacra litavit, hanc epistolam ad omnes Episcopos missam accepimus, quam libenti animo edimus:

Illme et Revme Domine,

Consilium Centrale Romae constitutum ad Catholicorum omnium participationem promovendam sollemnibus anni quinquagesimi ab inito Pii PP. X sacerdotio, quae faustissima celebratio, annuente ipso SSmo, erit die XVI mens. Novembr. MDCCCCVIII, per circulares – quas vulgo dicunt – litteras, universos Christifideles ad ipsa sollemnia invitavit. Iis excitamentis etsi plerique permoti in dilectum Patrem quasi certamen amoris nobilissimum instituerint, non defuerunt tamen qui, animo suspensi atque incerti quo peculiariter sese verterent, nullum adhuc consilium de re sint aggressi. Tempus interim cito dilabitur, nec sinet haesitantes ea quae fortasse animo agitant ad optatum finem perducere; fietque profecto ut ex rerum agendarum coacervatione multo magis implexum atque impeditum reddatur opus, cui pro viribus nos atque omni animo adsumus.

Itaque benevolentia tua freti, iterum a Te, Excme Dñe, per has litteras petimus, ut quantum est situm in Te, viarum nobis asperitatem hanc ultro explanans, auctoritatem tuam ita interponas, ut, ubi nondum exstent, coetus ii congregentur, per quos communibus operibus ad Pontificium Iubilaeum celebrandum, brevissimo quo licebit temporis spatio, in dioecesi tua manus admoveatur.

Opera autem, quae haud inutile erit in memoriam revocare, sunt haec:

1) Oblationum collectio e Christiadum filiorum amore profluens Pontifici veluti eleemosyna sacrificii tradendarum fausta illa redeunte luce, qua sacerdotium quinquagenis ab annis ipse Pontifex auspicatus est.

2) Conventus inter Iuvenilium Societatum legatos ab omnibus nationibus missos, Romae agendus.

3) Earundem societatum peregrinatio, quum praefatus conventus habebitur.

4) Calix aureus, qui veluti Iuventutis catholicae uniuscuiusque nationis tributum observantissimum Bmo Patri deferatur die festo Iubilaei, ab Ipso in sacris adhibendus.

5) Stabilia opera pro iuventute singulis locis indicenda ad memoriam faustissimi eventus.

6) Institutiones ad auxilium pietatis, morum, humanitatis emigrantibus maxime ferendum.

7) Sacrarum vestium rerumque linteariarum, cotidiani usus praesertim, expositio, quae a Societatibus foemineisque Institutis, puellarum praecipue, colligendae erunt pro Ecclesiis indigentibus, arbitrio Pontificis relinquendae.

Haec responsura votis nostris eademque cessura in maiorem Dei eiusque in terris Vicarii gloriam, itemque ad religiosae vitae incrementum dum erecto animo confidimus, gratum est simul nostrae observantiae sensus Tibi rursus profiteri. — Famuli addictissimi, etc.

EX SS. CONGREGATIONIBUS ROMANIS

SENTENTIAE NOVISSIMAE SELECTAE

Ex Congregatione Episcoporum et Regularium.

— Assistentes generales et Procurator generalis, ex variis provinciis venientes ad generalitiam domum constituendam vocem activam habent in electione Delegatorum pro capitulo generali vel provinciali, si praesentes sint. Assistens generalis autem aut generalis Procurator, pro particulari officio in aliqua domo propriae provinciae commorantes, hisce in adiunctis suffragia ferre valent. (Ex decr. d. XV mens. Ianuarii MDCCCCVII).

Ex Congregatione de Propaganda Fide.

— Omnes cuiuscumque Ordinis, Congregationis, Societatis atque etiam e clero saeculari missionarii seu presbyteri ad Sinenses missiones destinati, qui duo vel numero plures consociati ad litora Sinensia appellunt, durante toto itinere terrestri aut fluviali usque dum pervenerint ad missionem sibi respective adsignatam, dummodo ad sacramentales confessiones fuerint legitime approbati, Regulares scilicet a proprio saltem Superiore regulari, alii autem sacerdotes vel a proprio Ordinario, ex cuius dioecesis discesserunt, vel ab Ordinario portus in quo navem conscenderunt, vel etiam ab Ordinario cuiuslibet portus intermedii per quem in itinere transierunt, possunt inter se confiteri atque confessiones audire clericorum non sacerdotum et fratrum laicorum cum ipsis iter agentium et etiam Religiosarum Sororum, si forte contingat aliquas in eodem comitatu esse ad missiones destinatas, immo quoque vehicula aut cymbas ducentium vel sarcinas per iter ferentium vel alia quacumque ratione eorum itineris sociorum; non obstante Constitutione fel. rec. Benedicti PP. XIV incip. *Ex quo*, data die V mens. Iulii an. MDCCXLII, quae vetat missionariis exercitium sacri ministerii ante emissum iuramentum circa ritus Sinenses, aliisque quibuscumque non obstantibus. (Ex decr. d. VI mens. Februarii MDCCCCVII).

Ex Congregatione Sacrorum Rituum, Indulgentiarum et SS. Reliquiarum.

— Feria VI in Parasceve, quum post expletas functiones liturgicas fiat Processio cum reliquia SSmae Crucis Dominicae sub umbella vel baldachino, cum thuriferariis, etc., adhibeantur pluviale et dalmaticae seu tunicellae coloris nigri et velum humerale et umbella vel baldachinum coloris violacei. (Ex decr. d. XVI mens. Ianuarii MDCCCCVII).

— Celebrans in die Purificationis ac Dominica Palmarum, completa candelarum aut ramorum distributione, debet pro ineunda Processione incensum ponere in cornu Epistolae, ubi iam reperitur, quum ibi orationem ultimam recitarit; non debet se prius ad medium altaris pro thuris benedictione conferre. Idem, postquam dictum fuerit *Procedamus in pace* e suppedaneo in planum descendens debet ad altare conversus debitam ei reverentiam facere; non, utpote inchoata a praefatis verbis Processione, debet conversionem ad altare et omnem ei reverentiam omittere. Porro recedens ab altare ad abacum ut alia sumat paramenta, et ab abaco ad altare revertens, uti etiam contingit singulis diebus Dominicis post aspersionem aquae lustralis, si Sanctissimum Sacramentum in tabernaculo reperiatur inclusum, genuflexionem non in plano praestare debet, sed in infimo altaris gradu. (Ex decr. d. I mens. Februarii MDCCCCVII).

DIARIUM VATICANUM

(Die XXI mens. Maii – d. XX mens. Iunii MDCCCCVII)

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites, aliosque viros, qui sui cuiusque muneris gratia Pontificem de more adivere, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Aloisius Duchesne, antistes Urbanus, Historici Gallorum Instituti Romae moderator; Maria, Ducis Saxonum vidua, cum Beatrice filia et Leopuldo e Battenbergensi domo principe; Nicolaus Szécsen de Temerin, legatus extraordinarius atque administer Austrorum Hungarorumque apud Apostolicam Sedem, eiusque uxor; Montis Draconis Dux Urbanus eiusque familia; Benedictus Piani, Abas generalis Monachorum Camaldulensium cum consilio Ordinis sui; Antonius Moque, Vicarius Generalis Canonicorum Regularium ex Immaculata B. M. V. Conceptione eiusque adsistentes; Hyacinthus Cormier, Magister generalis Ord. Praedicatorum cum consilio pariter Ordinis sui; Consilium maximum Ordinis Servorum B. M. V.; Thomas Kennedy, rector Urbani collegii Americanarum foederatarum civitatum, cum suis alumnis; Anglici nautae ad Neapolitanum portum appulsi; Antoninus Salviati, Dux Urbanus; Ludovicus Rospigliosi, Princeps Urbanus eiusque uxor; Wilpidus Laurier, Canadensium administer primus cum Aloisio Paulo Bradeur, navalibus Canadensium rebus praepositus; Ramon e Sancta Maria ex Hispanica legatione apud Apostolicam Sedem; Henricus Kambo, S. Marinensis civitatis iudex, pontifici offerens numisma ad diem commemorandum casum, quo civitas ipsa ad veteres constitutiones rediit; Anglici nautae ad Centumcellas appulsi; Alexander Ruspoli, Princeps Urbanus, S. Hospitii Magister; Balthasar Odescalchi, Princeps Urbanus cum uxore et Paula filia, Carega Marchioni, et ipsi coram adducto, proxime nuptura; Guilelmus Giles, episcopus Philadelphiensis, Urbani Anglorum collegii rector; Henricus Kurdisier, procurator Generalis Ord. S. Dominici; p. Henricus Hock, Gallici Seminarii Urbani rector; Iosephus Lancellotti, Princeps Urbanus cum uxore et liberis; manus peregrinorum Hispanorum et Gallorum ex Terra Sancta reducum.

Pontificiae electiones.

— Inter episcopos Pontificio solio adstantes eliguntur Augustus Sili, archiepiscopus Caesarien. Ponti et sacrarum largitionum magister; Petrus Gasparri, archiepiscopus Caesarien. Palaestinae, Congregationis Negotiorum Ecclesiasticorum extra ordinem a secretis; Diomedes Panici, archiepiscopus Laodicen., a secretis SS. Rituum Congregationis; Aloisius Lazzareschi, archiepiscopus Iconien.

Seb. Palam probatum.
Pel. Fraude confictum. O brevem
Ne rumpe fando mentis accensae moram!
Tibi, Christe, vitam, pariter et mortem dico (1).
Salvete, plagae, sidera cruentae plagae;
Salvete, rutilae solis occidui faces;
Litoris Eoi gemmulae, rubei freti
Frontes cruore divites, victae stygis
Vexilla, mundi pretia, miserorum salus.
Vobis cruoris quidquid in venis calet,
Libens refundo. Nec semel satis est tamen
Fudisse; fas sit morte numerosa frui.
O liceat iterum vivere, atque iterum mori;
Liceat renasci saepe, quo vobis novum
Libem cruorem! Cumque Longini sitim
Satiaro, regnum clarus Eoum dies
Niveaque pax irradiet, et quidquid bonis
Instat malorum, sanguis avertat meus.
Hac spe bipenni subdo fatali caput (2).

SCENA III.

Sebastianus, Proclus, Cives, Milites.

Procl. (3) Suspende ferrum, miles. O nefas!
Seb. (4) Feri.
Procl. Desiste.
Seb. Percute.
Procl. Siste.
Seb. Percute.
Procl. Huc manum
Cives!
Seb. Peractum est! (5) Perdite rebelles! Ruant!
Ignavus ensem fucus in regem movet?
Obruite ferro; mactet opifices furor (6).
Procl. O foeda sortis, foeda consilii nota!
Casus cruentus! Militum oppressi globo
Cives, atroci victima Gradivo cadunt.
Testis rubentem fusus in rorem cruor,
Plagaeque hiantes. Ore iam primo sedet
Anima. Per omnes ferreum lethi gelu
Vagatur artus. Sancta, quae caelum colis
Iustitia, mitte fulmina, tyrannos crema!
Longine vecors, perfido impulsu fugas
Praeceps amicum? Fateor, emerui necem,
Merui repulsam, probra, ludibrium, iocos,
Qui sidus aulae, columen Astraeae, decus
Virtutis, egi voce mendaci reum.
Ignosce, Caelum. Mentis iniustae piget.
Ulciscar hostes. Ibo quo iustus vocat
Ardor, nec ante sistet ultrices furor
Iras, nefandi quam sub Augusti fibras
Fratrisque pectus mucro condatur meus.
Et ecce Ditis monstra; me medicus vocat (7).

(1) *Flexit genua ad Iesu imaginem, cruci fixi.*
(2) *Ad supplicium procedit, a nonnullis militibus tractus.*
(3) *Irruit in scenam, clamans.*
(4) *Milites extra scenam alloquens.*
(5) *Ad milites conversus.*
(6) *Cives repelluntur a militibus et Sebastiano pressi; Proclus vulneratur.*
(7) *Exit.*

SCENA IV.

Zeno, Longinus, Sebastianus, Anastasius, Urbitius, Proceres.

Seb. Stant fixa muris capita; funereum vide
Late theatrum.
Zen. Pompa feralis placet.
Long. Arridet oculis.
Zen. Pascit obtutum cruor.
Long. Bene est.
Zen. Beate est.
Long. Prospere.
Zen. Ex animo satis.
Long. Pars nulla voti periit.
Zen. Explevi sinus.
Long. O plausus!
Zen. O triumphus!
Long. O felix dies!
I nunc, proterve; sceptra Longino nega.
Poenas, Pelagi, mentis inflexae luis;
Iam te triumphabundus exstinctum videt
Longinus. O me gaudio undantem meo!
Iam probra passum, iam superbifico iuvat
Solio excidisse. Quam tenet oculos caput!
Quam satiat iras!
Zen. Iam iuvat nigrum Stygis
Coluisse Dominum! Iuvat inexpleto domos
Vastasse funere! Iuvat insontes pari
Sontesque ferro messuisse! Plangite,
Ululate, pueri; flete singultu patres;
Mulcebit aures dulce plorantum melos!
Long. Io triumphe resonet infernum chaos!
Zen. Adeste, Proceres. Faustus hic pergat dies.
Dum scandit altum frater imperii gradum,
Regni auspicatus decora, luxurient opes,
Epulae struantur, Bacchus in vicem fluat.
Ades, Sebaste, regiam ad mensam comes;
Tu funde vinum, Anaste, Ganimedes minor;
Tu militares, Urbiti, ludos para. (1).

SCENA V.

Anastasius, Urbitius, deinde Milites.

Anast. Tu militares Caesari furias para.
Ego vina fundam, vina queis mersus natet
Ad stagna Ditis. Alius ex alio scyphus
Inane regis obruet mero caput.
Promptas cohortes interim ad nutum tene.
Urb. Ast ubi?
Anast. Sub aulae moenibus.
Urb. Abunde est.
Anast. Vale(2).
Urb. Sic tacita regum fata volvuntur. Dapes
Illi, iocosque pectore soluto colunt,
Dum saepe casus instat horrendi malum,
Scelerumque poena. En miles excubias agit (3).

(Ad proximum numerum).

(1) *Exeunt omnes post Zenonem et Longinum, praeter Urbitium et Anastasium.*
(2) *Exit.*
(3) *Milites caute ingrediuntur.*

Die I mens. Iunii in Gallicis portubus omnibus nautici ex condicto a laboribus recedunt, magno cum civitatis detrimento.

— d. II Romae, aërostatus, militum exercitationibus adhibitus, intra nubes fulmine inceditur; mortem horribilem eius dux obit.

— d. VI incendium omnino destruit Stolbzy oppidum Minskensis Russicae provinciae. Quingentae domus et ultra flammis absumuntur.

— d. VII Stoccolmae magna pompa universoque populi plausu aureae nuptiae, quas vulgo dicunt, Oscarii regis cum Sophia regina celebrantur.

Radegand, septuaginta et sex annos natus, fato concedit Carolus Braun e S. I. astrorum scientia peritissimus.

— d. IX Montis Pessulani, in urbe inferioris Galliae, populus qui vini commercium exercet, ad comitia vocatus, ad quinquies centena millia hominum convenit atque contra gubernium defectionem attentare statuit, nisi immodica vectigalia auferantur. Rebellio hic illic reapse oritur, quae tamen intra paucos dies sedatur.

— d. XIV Valdiviae, in Chilensi civitate, terrae motus ingens damna non quidem levia procurat.

Muggiani, in Lunensi portu, navalia incendio pessumdantur.

— d. XX Neapoli currum electrica vi actorum ductores, et ipsi ab opere recedentes, tumultus movent.

LIBRORUM RECENSIO

De claris Sodalibus Provinciae Taurinensis, S. I., Commentarii conscripti a P. Salv.e Casagrandi ex eadem Provincia. — Excudebat Augustae Taurinorum Iacobus Arneodus eques MCMVI. (Vol. in 8°, mai., pag. XII-336 — Ven. lib. 4, 50).

Inter libros latine conscriptos, qui postremis hisce annis in lucem prodierunt, pauci profecto tantum decus, quantum hi Commentarii, litteris latinis addiderunt. Quorum auctor se prodit historicum, non solum diligentem atque accuratum, verum etiam mire ingeniosum, qui gesta eorum de quibus agit, ex idoneis fontibus collecta, perspicuo ordine disponit, brevique describit stilo, ad classicorum puritatem atque elegantiam comparato. Equidem videbar mihi, has paginas pervolventi, alterum legere Cornelium Nepotem, heroes christianos christiano calamo celebrantem.

Quem sibi finem scriptor proposuerit, ipsius verbis iuverit accipere; simulque licebit facilem et castigatam eius latinitatem paucis delibare. « Commentarios — inquit — in vulgus edo de claris Sodalibus Provinciae Taurinensis Societatis Iesu; de iis scilicet qui, vertente saeculo XIX, vel pietate, vel doctrina, vel rebus gestis adeo praestitere, ut domi forisque plurimum innotuerint. Hos equidem paene omnes coram novi, eorumque praeclara facta vel dicta ita animo insculpsi, ut eadem etiamnum videre vel audire videar. Itaque, antequam mors me testem e paucis superstitem intercipiat, haec omnia summatim posteritati consignare operae pretium existimo ».

Selegit autem Casagrandius Sodales triginta quinque, quorum elogium texeret. Ex his, ne longus sim, aliquos saltem recensere liceat nominatim, uti Carolum Emmanuelem, iam Sardiniae regem, Isaiam Carminati, Fridericum Tornielli, Alexandrum Ponza a S. Martino, Iosephum Paria, Iosephum Boero, Franciscum Pellico, Secundum Franco, Iosephum Oreglia a S. Stephano, Aloisium Taparelli ab Azelio et Ioannem Perrone.

Volumen hoc nitidis excusum typis atque iconibus illustratum, lectoribus Commentarii *Vox Urbis* iucundum sane erit, ut mihi quidem iucundissimum fuit perlegendo degustare; neque eorum quemquam litterariis hisce epulis indulsisse poenitebit. Quod si fecerint, opus simul christianae caritatis perficient, quum liber editus sit beneficio Missionum, quas Societas Iesu per « Montes Saxosos » Californiae et Alaskae passim constabilivit.

Franc. Xav. Reuss.

Dott. Donato Tamilia. — **M. T. Cicerone. — La II orazione Filippica con introduzione e note.** — Edidit Remus Sandron Regiae Aulae librarius Mediolani, Panormi, Neapoli, MCMVII (Ven. lib. 1,80).

Novi aliquid cum utilitate coniungere propositum fere iis omnibus est, qui antiquae artis exemplaria illustrant et ingenuorum adolescentium manibus terenda proponunt. Id, non communi sane fortuna in tanta ingeniorum contentione, consequutus esse videtur cl. doctor Donatus Tamilia, qui Tullianae eloquentiae monumentum, eius oratoris forte splendidissimum, sic est complexus, ut nihil ferme desiderandum reliquerit. Nam, praeter diligentissime curatam editionem, suum cuique capiti titulum rerumque summam praeponit, quo vitatur incommodum intermittendi lectionem referendique identidem oculos ad singulas notas. In his autem nulla pompa arcessitae eruditionis, nulla circa codicis variationes, citra necessitatem, disquisitio; non congesta grammaticorum praecepta, non revocata sexcenties quae de latino dicendi genere multi scriptores tradiderunt. Nec enim ita exponenda sunt omnia, ut nullus relinquatur discentibus locus, in quo ingenium exerceant, nullus docentibus, in quo doctrinae suae specimen edant. Quod si optima omnium illustratio in recta sententiarum ac verborum interpretatione consistit, haec profecto laus ad Tamiliam pertinet, italice reddentem usque felicissime.

Magni etiam facienda quae operis initio exponit de illo aestu belli civilis, de occasione scribendae orationis Philippicae, de tempore quo fuit edita, de eiusdem excellentia, cuius partes omnes diligenter aeque ac dilucide describit. Peropportune autem factum videtur, quod, quum plerique passim et per occasionem aliquid notent circa numerum Tullianae orationis, ipse in praemisso sermone rem tanti momenti dedita opera sit persequutus.

Igitur qui velit Philippicae orationis, non solum admirari nervos, sed singulas veneres consectari, unde exquisitum dicendi genus acquirat, perlegat librum Donati Tamiliae. In quo viro optimam scribendi consuetudinem esse cum doctrina coniunctam, non modo nos affirmare possumus, qui eum novimus e nostra disciplina profectum, sed scripta illa declarant paucis ante annis ab ipso edita hoc titulo: *Varia latine expressa soluta oratione.* Eius operis, a Ioanne Baptista Gandino commendati, nostroque inscripto nomine a Donato nobis humanissime exhibiti, in commentario *Vox Urbis*, anno MDCCCXCIX, iudicium fecimus.

P. Angelini.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Socios et lectores admonere iuvat, libros recens editos atque ad nos missos ut in Voce Urbis eorum notitia detur, apud administratorem nostrum, nisi contra aperte declaretur, minime venumdari. Si quis igitur alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.

P. Tito Montesano Lett. Gen. O. F. M. **Sintassi latina, corso superiore.** — Hierosolymae, ex off. PP. Franciscalium, 1907. — Ven. lib. 4,50.

De Broglie. **Le condizioni moderne dell'accordo tra la fede e la ragione,** con prefazione e note di Agostino Largent. Romae edid. Desclée, Lefebvre et soc., 1907. — Ven. lib. 1,30.

Enrico Joly. **Sant'Ignazio di Loyola.** (Ibid.). — Ven. lib. 2.

La Santa Casa di Loreto secondo un affresco di Gubbio illustrato e commentato da Mons. M. Faloci Pulignani. (Ibid.). — Ven. lib. 2.

A. De Lapparent. **La provvidenza creatrice.** (Ibid.). — Ven. lib. 0,60.

G. D'Azambuja. **Lo spirito cristiano e gli affari.** (Ibid.). — Ven. lib. 0,60.

Card. A. Capecelatro. **Le vie nuove nel Clero, negli studi e nel culto divino.** (Ibid.). — Ven. lib. 0,60.

Id. **L'amore della patria e i cattolici particolarmente in Italia.** (Ibid.). — Ven. lib. 0,25.

Ciarabalà B. M. **Armonie dell'anima.** Versi. (Ibid.). — Ven. lib. 1.

E. Bremont. **Il Beato Tommaso Moro** (1478-1535). (Ibid.). — Ven. lib. 2.

I. B. Menghini. **Elementa iuris liturgici** seu prolegomena in sacram liturgiam. (Ibid.). — Ven. lib. 2.

Dott. Giuseppe Barone. **Lo studio della lingua greca moderna** con un saggio bibliografico dei lavori grammaticali e di filologia neo-ellenica pubblicati dal sec. XVII al 1906. — Neapoli, ex off. M. De Auria, 1907. — Ven. lib. 1,50.

AENIGMATA

I.

Stans obtumesco; quae sim verumtamen aio;
Adstantes umquam cernere sed nequeo.

II.

Per fratrem cecidit, studio moderaminis orto.
Undis luctatur, dirigit atque citus.

F. X. B.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

VINCENTII LANFRANCHI
DE ORATORIBUS ROMANIS
ACROASIS.

Aenigmata an. X, n. IV proposita his respondent:

1) Pica-Spica; 2) Anna-lis.

Ea rite soluta miserunt:

Hermes Gini, *Aquis Taurinis.* — Petrus Tergestinus. — Georgius Németh, *Vasnádasd.* — Alex. P. Gest, *Trentonio.* — Guil. Schenz, — *Ratisbona.* — Frid. Heimann, *St. Gabriel post Mödling.* — Senior Astensis — F. Arnori, *Mediolano.* — Merky ch., *Bellemagny.* — Ioan. Rappel, *Aureliano.* — Greg. Cleary, *Roma.* — Andr. Pápay, *Barosshàza.* — Fr. Bonaventura, *Aterno.* — Rich. Brondel, *Brugis.* — Ab. Ballerini, *Novocomo.* — Ios. Rainelli, *Gandiano.* — I. Rambaldi, *Geneva.* — I. Ortiz, *Morelia.* — Aug. Givanovich O. P., *Ragusio.* — Lad. Lud. Podobinski, *Bochnia.* — Ios. Questa, *Sustineo.* — F. Guerra, *Aletio.* — Theresia Venuti, marchionissa, *Roma.* — Vinc. Lakatos, *Keszthely.* — Rich. Lefebre, *Parisiis.* — Aug. Roberge, *Chicotino.* — Henr. Tarallo; V. Starace, *Neapoli.* — I. Walter, *Neo-Eboraco.* — Am. Robert, *Marieville in Canada.* — Call. Amalberti, *Albio Intemelio.* — Rich. Müller, *Berolino.*

Sortitus est praemium:

Georgius Németh,

ad quem missa est Ioannis Baptistae Francesia comoedia latinis versibus scripta, cui titulus:

SATURIO.

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae — Ex officina *Pacis*, Phil. Cuggiani.